Islam and Health Journal
نشریه اسلام و سلامت
e-ISSN: 2383-191X p-ISSN:2383-2177
دانشگاه علوم پزشکی بابل

Presenting the dimensions and components of human dignity with a meta-synthesis approach

Mohsen Niazi (PhD)[1], Ali Farhadian (PhD)[2], Seyedeh Kousar Mirali (MA student)[1]*

1. Department of Social Sciences, Faculty of Humanities, University of Kashan, Kashan, Iran.
2. Department of Management, Faculty of Management, University of Kashan, Kashan, Iran.

Article Type:
Review Paper

Received:
1 Jan. 2025
Revised:
6 Sept. 2025
Accepted:
13 Sept. 2025
Published Online:
11 Oct. 2025

ABSTRACT

Background and aim: Human dignity is an important topic in the field of anthropology and has led to different approaches among different theological and humanitarian schools. In heavenly religions, especially the religion of Islam, and especially in the Holy Book of Muslims and the life of the Prophet and the infallible Imams, precious foundations of human dignity have been presented. The main goal of this research is to identify and explain the fundamental dimensions and components of "human dignity" through a systematic meta-synthesis study of previous studies.

Materials and methods: This research is based on a meta-synthesis approach and its statistical population includes all scientific articles published in Iran on the topic of human dignity between from 2011 to 2023. A total of 28 research articles available in the Scientific Information Database (SID), the National Database of Scientific Journals (Magiran), and Irandoc were found to be relevant to the topic. The kappa coefficient was 0.87, and after various reviews and refinements, 15 articles were selected for the final review.

Findings: The dimensions of human dignity include six dimensions: individual, social, acquired, inherent, religious, and organizational, each of which includes numerous components. These components affect each other in some cases.

Conclusion: Human dignity is considered the main foundation of a healthy individual and social life. This concept, with a six-dimensional model (inherent, acquired, individual, social, religious, and organizational), shows that understanding and enhancing human dignity requires a comprehensive and multifaceted approach. Each of these dimensions, not only independently, but also in connection and interaction with other dimensions, determines the complex and dynamic structure of dignity.

Keywords: Dignity, Human dignity, Dimensions of dignity, Meta-synthesis

Cite this article: Niazi M, Farhadian A, Mirali SK. Presenting the dimensions and components of human dignity with a meta-synthesis approach. Islam and Health Journal. 2025; 10(2): 15-23.

© The Author(s).
Publisher: Babol University of Medical Sciences

*Corresponding Author: Seyedeh Kousar Mirali
Address: Department of Social Sciences, Faculty of Humanities, University of Kashan, Kashan, Iran.
E-mail: myralya749@gmail.com

[Downloaded from iahj.ir on 2026-09-07]

Islam and Health Journal
نشریه اسلام و سلامت
دانشگاه علوم پزشکی بابل
e-ISSN: 2383-191X p-ISSN:2383-2177

ارائه ابعاد و مؤلفه‌های کرامت انسانی با رویکرد فراترکیب

محسن نیازی (PhD)[1]، علی فرهادیان (PhD)[2]، سیده کوثر میرعالی (MA student)[1*]

۱. گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران.
۲. گروه مدیریت، دانشکده مدیریت، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران.

چکیده

نوع مقاله: مقاله مروری

دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۱۲

ویرایش: ۱۴۰۴/۶/۱۵

پذیرش: ۱۴۰۴/۶/۲۲

انتشار: ۱۴۰۴/۷/۱۹

سابقه و هدف: کرامت انسان از مباحث مهم در حوزه انسان‌شناسی است که سبب ایجاد رویکردهای متفاوتی در میان مکاتب مختلف الهی و بشری شده است. در ادیان آسمانی به‌ویژه دین مبین اسلام و بالأخص در کتاب آسمانی مسلمانان و سیره نبوی و ائمه اطهار، مبانی گران‌سنگی از کرامت انسان ارائه شده است. هدف اصلی این پژوهش، شناسایی و تبیین ابعاد و مولفه‌های بنیادین «کرامت انسانی» از طریق یک مطالعه فراترکیب نظام‌مند مطالعات پیشین است.

مواد و روش‌ها: روش پژوهش از نوع فراترکیب و جامعه آماری آن، تمام مقالات علمی و پژوهشی منتشرشده در ایران با موضوع کرامت انسانی در بازه زمانی ۱۳۹۰ تا پایان سال ۱۴۰۲می‌باشد. در کل تعداد ۲۸ مقاله پژوهشی که در سامانه جهاد دانشگاهی (SID)، پایگاه نشریات کشور (مگیران) و ایرانداک (irandoc) موجود بوده است، متناسب با موضوع یافت شد. ضریب کاپا ۰/۸۷ به‌دست آمد که در نتیجه پس از بررسی و پالایش‌های متفاوت، ۱۵ مقاله برای بررسی نهایی انتخاب شد.

یافته‌ها: ابعاد کرامت انسانی شامل ۶ بعد فردی، اجتماعی، اکتسابی، ذاتی، دینداری و سازمانی می‌باشد که هر کدام، مولفه‌های متعددی را در بر می‌گیرند. این مولفه‌ها در پاره‌ای از موارد بر یکدیگر اثرگذار می‌باشند.

نتیجه‌گیری: کرامت انسانی، شالوده اصلی زندگی فردی و اجتماعی سالم به شمار می‌رود. این مفهوم با الگویی شش‌بعدی (ذاتی، اکتسابی، فردی، اجتماعی، دینی و سازمانی) نشان می‌دهد که درک و تعالی کرامت انسانی نیازمند رویکردی جامع و چندجانبه است. هر یک از این ابعاد نه‌تنها به صورت مستقل، بلکه در ارتباط و تأثیر متقابل با سایر ابعاد، ساختار پیچیده و پویای کرامت را رقم می‌زنند.

واژگان کلیدی: کرامت، کرامت انسانی، ابعاد کرامت، فراترکیب

استناد: محسن نیازی، علی فرهادیان، سیده کوثر میرعالی. ارائه ابعاد و مؤلفه‌های کرامت انسانی با رویکرد فراترکیب. نشریه اسلام و سلامت. ۱۴۰۴؛ ۱۰(۲): ۲۳-۱۵.

© The Author(s)
Publisher: Babol University of Medical Sciences

* **مسئول مقاله:** سیده کوثر میرعالی

آدرس: کاشان، دانشگاه کاشان، دانشکده علوم انسانی، گروه علوم اجتماعی.

رایانامه: myralya749@gmail.com

[Downloaded from iahj.ir on 2026-09-07]

مقدمه

کرامت در لغت فارسی به معنای ارزش، حرمت، حیثیت، بزرگواری، عزت، شرافت، انسانیت، شأن، مقام، موقعیت، درجه، رتبه، جایگاه، منزلت، پاک‌بودن از آلودگی‌ها، جوانمردی، سخاوت، احسان و بخشش به‌کار رفته است (۱). در زبان انگلیسی، برای اصطلاح «کرامت انسانی» معادل Human Dignity به‌کار گرفته می‌شود که به شرایط یا موقعیتی اشاره دارد که فرد به‌واسطه آن، شایسته احترام و تکریم است (۲ و ۳).

کرامت بیانگر دو نوع ویژگی ذاتی و اکتسابی در انسان است. از یک سو، خداوند آن را به‌طور فطری در نهاد انسان قرار داده است و از سوی دیگر، انسان با توجه به استعداد و توان خود می‌تواند فضیلت‌های والا را کسب کند (۴). ویژگی‌های اکتسابی، جایگاه اجتماعی، سیاسی، دینی و خانوادگی افراد را نشان می‌دهند، اما ویژگی ذاتیِ انسانیت، جزو ذات آدمی است و قابل سلب نیست. کرامت انسانی بر پایه مؤلفه‌هایی همچون عبودیت، عقل‌گرایی، شکرگزاری، آزادی‌خواهی و عدالت‌محوری استوار است (۵).

«کرامت انسانی» مفهومی است که ادیان و مکتب‌های گوناگون، از جمله در حوزه‌های انسان‌شناسی، فلسفه، حقوق، سیاست و روان‌شناسی به آن پرداخته‌اند و بر اهمیت و ضرورت آن تأکید نموده‌اند (۶). این مفهوم امروزه در مقدمه منشور سازمان ملل متحد، ماده‌ی ۱ اعلامیه جهانی حقوق بشر و بسیاری از اسناد دیگر مورد توجه قرار گرفته است. البته هر متفکر و اندیشمندی با توجه به جهان‌بینی حاکم بر اندیشه‌اش، کرامت انسان را معنا و تفسیر کرده است (۷).کرامت انسانی نقشی حیاتی در حفظ نظم اجتماعی ایفا می‌کند. جامعه بشری برای تنظیم روابط افراد و هدایت آنان به سوی کمال، نیازمند نظمی راهگشاست. تقویت کرامت افراد و شناخت کرامت انسانی، به‌عنوان یکی از آموزه‌های تعیین‌کننده سرنوشت انسان‌ها، راهی اساسی برای تحقق این هدف است. کرامت انسانی در مکتب اسلام جایگاهی رفیع دارد (۸).

کرامت انسان از مباحث مهم انسان‌شناسی است که رویکردهای متفاوتی را در میان مکاتب الهی و بشری پدید آورده است. در ادیان آسمانی، به‌ویژه دین مبین اسلام و به‌طور خاص در قرآن کریم، سیره نبوی و سخنان ائمه اطهار (ع)، مبانی گران‌سنگی درباره کرامت انسان ارائه شده است (۹). در مکاتب دینی، کرامت انسانی از مفاهیم بنیادینی است که بیانگر ارزشمندی، والایی و برتری انسان نسبت به سایر موجودات است.

کرامت انسانی به‌عنوان موهبتی الهی مورد تأکید است؛ اصلی که انسانیت انسان با آن معنا پیدا می‌کند و به‌تبع آن، حقوق این انسانیت –که همان حقوق فطری اوست– اهمیتی دوچندان می‌یابد. منشأ این کرامت، که در فطرت او نهادینه شده، همان روح الهی است که در همه انسان‌ها به‌صورت یکسان وجود دارد. از همین‌جاست که می‌گوییم کرامت، ذاتی انسان است و همه افراد بشر باید این کرامت و حیثیت را به‌عنوان یک حق به رسمیت شناخته و خود را در برابر آن مکلف بدانند. جانشین خدا بر روی زمین بودن، مسجود ملائکه شدن و اعطای موهبت عقل، همگی نشان‌دهنده کرامت والای انسان در قرآن هستند. البته در بیان مفهوم کرامت و دامنه معنایی آن، اختلاف‌نظرهایی وجود دارد؛ همچنان که در تعیین مصادیق خارجی آن و نیز در تبیین منشأ، عوامل موجد و موانع آن، معیارهای مختلفی ارائه شده است (۱۰).

کرامت انسانی از منظر اندیشمندان: دانیل سلمازی کرامت را در دو دسته تقسیم‌بندی می‌کند، کرامت ذاتی یعنی در نظر گرفتن همه انسان‌ها بدون اینکه دارای فضایل روانی، جسمی، اجتماعی، اقتصادی و غیره می‌باشند. کرامت اکتسابی که این نوع کرامت را به‌طور ارادی و از طریق به کار انداختن توانایی‌ها و استعدادهای ذاتی خود کسب می‌کند. کرامت شکوفاکننده این کرامت به فرایندی ارزشی اشاره دارد که باعث تعالی انسان‌ها شود (۱۱).

انسان، به‌عنوان موجودی ارزشمند و گرامی، حق دارد در جامعه زندگی شرافتمندانه و محترمانه‌ای داشته باشد. هیچ‌کس حق ندارد با اعمال و گفتار خود، حیثیت و کرامت او را خدشه‌دار کند و این حق، شامل تمام انسان‌ها در هر نقطه‌ای از کره‌ی زمین است. اگر کرامت انسانی آسیب ببیند و به آن بی‌توجهی شود، به انسان‌ها –فارغ از هر جنسیتی– بی‌احترامی شده است. در طول تاریخ، بسیاری از افراد به کرامت انسان‌ها بی‌توجه بوده‌اند و پدیده‌هایی چون برده‌داری و انواع بی‌احترامی‌ها رخ داده است. هرگاه حرمت انسانی نقض می‌شود، وظیفه داریم از آن دفاع کنیم. همان‌گونه که می‌دانید، خداوند در میان آفریده‌های خود، برای انسان احترام ویژه‌ای نسبت به سایر موجودات قائل شده است. بنابراین، کرامت انسانی از موضوعات بسیار مهم در معارف دینی به‌شمار می‌رود. با وجود معارف غنی و پربار و تبیین کرامت انسانی از زوایای گوناگون، هنوز هم ابعاد و مؤلفه‌های ناشناخته‌ای در این زمینه وجود دارد که نیاز به طرح مسئله و بررسی دقیق دارد. ازاین‌رو مقاله حاضر ضمن شناسایی مهم‌ترین ابعاد کرامت انسانی به این سؤال پاسخ خواهد داد که مهم‌ترین مؤلفه‌های اثرگذار بر کرامت انسانی کدام است؟.

[Downloaded from iahj.ir on 2026-09-07]

مواد و روش‌ها

روش این پژوهش، کیفی و از نوع فراترکیب می‌باشد. روش فراترکیب با ارائه نگاه جامع به موضوع یا پدیده، به یکی‌شدن افق‌های مختلف پژوهشی منجر می‌شود. مهم‌ترین ویژگی‌های روش فراترکیب شامل موارد زیر است: ۱. بازیابی جامع و سامان‌مند (سیستماتیک) همه پژوهش‌ها و گزارش‌های کیفی مرتبط با موضوع، ۲. استفاده از روش‌های مفید (کیفی و کمّی) برای تحلیل آن‌ها، ۳. تفسیر و تحلیل نکات اصلی تحقیقات، ۴. استفاده از روش‌های سامان‌مند (سیستماتیک) و بازه زمانی مناسب برای جمع‌بندی نکات اصلی مطالعات، ۵. استفاده از فرایند تکرارپذیر برای افزایش روایی روش و خروجی فراترکیب (۱۲). توسعه نظری یک موضوع، ارائه چکیده‌ای سطح‌بالا از آن و تلاش برای دسترس‌پذیری یافته‌های تحقیقات کیفی جهت کاربست عملی، از مهم‌ترین فواید استفاده از این روش است (۱۳). فراترکیب شامل مراحل انتخاب سؤال با هدف جمع‌آوری پژوهش‌های مرتبط، تصمیم درباره مشمولیت و غیرمشمولیت مطالعات ارزیابی و رتبه‌بندی مطالعات، ترجمه متقابل یافته‌های مطالعات و ترکیب ترجمه‌هاست (۱۴). نوبلت و همکاران (۱۹۸۸) هم برای فراترکیب سه مرحله انتخاب مطالعات، ترکیب ترجمه‌ها و ارائه آن‌ها را پیشنهاد داده‌اند؛ اما این پژوهش از روش هفت مرحله‌ای استفاده کرده است (۱۵).

جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه پژوهش‌ها با موضوع کرامت انسانی است که در سامانه جهاد دانشگاهی (SID)، پایگاه نشریات کشور (مگیران) و ایرانداک (irandoc) موجود بوده است. در این سامانه‌ها واژه‌های کرامت انسانی، کرامت و ابعاد کرامت در قسمت عنوان، با محدود کردن جست‌وجو به زبان فارسی و بازه زمانی ۱۴۰۲-۱۳۹۰ جست‌وجو شده است که جمعاً ۲۸ مقاله به‌دست‌آمده و از این ۲۸ مقاله، ۱۵مقاله نیز بر اساس ملاک‌های فراترکیب پذیرفته شده است. مراحل فراترکیب که در این پژوهش اجرا و برای دستیابی به اهداف تحقیق انجام شده است، عبارت‌اند از: ۱- تنظیم هدف پژوهش ۲-بررسی نظامند متون ۳- جستجو و انتخاب ۴-استخراج اطلاعات مقاله ۵-تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌ها ۶-کنترل کیفیت ۷-ارائه یافته‌ها.

یافته‌ها

یافته‌ها نشان داد که ۶ بعد فردی، اجتماعی، اکتسابی، ذاتی، دینداری و سازمانی، ابعاد کرامت انسانی می‌باشند که بعد فردی شامل مؤلفه‌های اختیار، آزادی، حق‌پذیری، عقل و اراده؛ بعد اجتماعی شامل: حقوق بشر، حقوق انسان، حقوق شهروندی، آزادی، قانون اخلاق؛ بعد اکتسابی شامل: کوشش فردی و اجتماعی، تحصیلات، جایگاه طبقاتی، اخلاق، ایمان؛ بعد ذاتی شامل: روح الهی، اشرف مخلوقات، عقل و اراده، عقل عملی و نظری؛ بعد سازمانی شامل: بصیرت سازمانی، رهبری سازمانی، مشارکت سازمانی، توسعه فرهنگ‌سازمانی، مدیریت روحی و معنوی، روابط متقابل کارکنان؛ و بعد دینداری شامل: توحید، نبوت، معاد، احکام شریعت، لذت‌های مادی و معنوی می‌باشند. همچنین یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند که ابعاد شش‌گانه کرامت انسانی بیشترین قلمرو آن مربوط به ابعاد اکتسابی، ذاتی، سازمانی، دینداری می‌باشد که هرکدام دارای مؤلفه‌های خاص خود می‌باشند.

ابعاد و مولفه‌های کرامت انسانی در جدول و شکل ۱ آورده شده است.

جدول ۱. ابعاد و مؤلفه‌های کرامت انسانی

ردیف	ابعاد	مؤلفه	نویسنده
۱	فردی	اختیار، حق‌پذیری، آزادی، عقل و اراده	جعفری و همکاران (۱۶)، مظاهری و اعوانی (۱۷)، قربانی (۱۸)
۲	اجتماعی	حقوق انسان، حقوق بشر، آزادی، حقوق شهروندی، قانون اخلاقی	اسدی‌پور و همکاران (۲)، مظاهری و اعوانی (۱۷)، قماشی (۱۹)، درگاهی و حسن‌زاده (۷)
۳	سازمانی	بصیرت سازمانی، مشارکت سازمانی، رهبری سازمانی، توسعه فرهنگ سازمانی، مدیریت روحی و معنوی کارکنان، روابط متقابل کارکنان	طاهری گودرزی و نظامی (۲۰)، بودلایی و همکاران (۲۱)
۴	دینداری	معاد، توحید، نبوت، احکام شریعت، لذت‌های مادی و معنوی، روح الهی، ایمان	کمالی گوکی و همکاران (۲۲)، قماشی (۱۹)، مظاهری و اعوانی (۱۷)، قربانی (۱۸)، بهنیافر (۲۳)

[Downloaded from iahj.ir on 2026-09-07]

ردیف	ابعاد	مؤلفه	نویسنده
۵	کرامت ذاتی	روح الهی، اشرف مخلوقات، عقل و اراده، عقل عملی و نظری، شکرگرایی، عبودیت، عدالت محوری	قربانی (۱۸)، کمالی گوکی و همکاران (۲۲)، فرهنگ اصفهانی و همکاران (۲۴)، شفایی (۸)، بدری گرگری و همکاران (۲۵)، صالحی و سروری مجد (۵)
۶	کرامت اکتسابی	کوشش فردی و اجتماعی، تحصیلات، جایگاه طبقاتی، اخلاق، ایمان، ابعاد مادی–معنوی–فردی و اجتماعی،	قربانی (۱۸)، بدری گرگری و همکاران (۲۵)، کمالی گوکی و همکاران (۲۲)، شفایی (۸)، بهنیافر (۲۳)، صالحی و عباسی (۲۶)

شکل ۱. الگوی ابعاد و مؤلفه‌های کرامت انسانی

[Downloaded from iahj.ir on 2026-09-07]

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر کوشش نموده است تا با رویکرد فراترکیب و مقاله‌های کیفی و کمّی تحقیق، الگوی جدید برای ابعاد و مؤلفه‌های کرامت انسانی طراحی و معرفی کند. هدف پژوهش حاضر، طراحی الگوی ابعاد و مؤلفه‌های کرامت است که با مطالعه و جمع‌بندی پژوهش‌های انجام‌شده در مورد کرامت انسانی انجام شده است.

کرامت و ارزش انسانی از مهم‌ترین دغدغه‌های نظری و عملی اندیشمندان در حوزه‌های مختلف معرفتی و جنبه‌های گوناگون زندگی انسان‌هاست. پیوند آشکار و ملموس کرامت انسان با بسیاری از ابعاد زندگی بشر باعث شده تا در دانش‌ها و رشته‌های تخصصی مانند حقوق، فقه، کلام، فلسفه، عرفان، ادیان، روان‌شناسی، سیاست، جامعه‌شناسی، اخلاق و موارد مشابه، این موضوع یکی از مسائل اصلی مطرح باشد. علاوه بر این، اهمیت این موضوع در عمل نیز برای برنامه‌ریزان، سیاست‌گذاران و مدیران در سطوح کلان و خرد قابل مشاهده است؛ زیرا هرگونه برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و مشابه، مستلزم درک درست از انسان و کرامت اوست. می‌توان کرامت و شأن انسان را از سه دیدگاه متفاوت بررسی کرد. نخست، رویکرد تجربی و پدیدارشناسانه است که با مطالعه‌ی ویژگی‌های انسان‌ها در جوامع مختلف، به دنبال دستیابی به صفات نسبتا ثابت انسان است تا معیارهای کرامت و منزلت انسانی را معرفی کند. رشته‌هایی مانند انسان‌شناسی، مردم‌شناسی، روان‌شناسی و جامعه‌شناسی عمدتا از این دیدگاه بهره می‌برند و با مطالعه‌ی گفتار، رفتار، و کنش‌های فردی و اجتماعی انسان به صفات نسبتاً پایدار او پی می‌برند تا پایه‌ای برای شناخت انسان فراهم شود.رویکرد دوم متعلق به فلسفه‌ی مدرن است که شناخت انسان را از منظر فلسفی و از دیدگاه انسان‌محوری و اومانیسم دنبال می‌کند. این نگرش که منشأ آن در غرب مدرن است، به انسان شناختی می‌پردازد که بر اساس آن سایر حوزه‌های معرفتی و غیرمعرفتی مانند سیاست، اخلاق، اقتصاد و معرفت‌شناسی شکل می‌گیرند و تأثیر می‌پذیرند.رویکرد سوم، نگرش الهی و جاودانه به انسان‌شناسی به ویژه موضوع کرامت انسان است. این دیدگاه ضمن توجه به محدودیت‌ها و کاستی‌های دو رویکرد دیگر، معتقد است شناخت کامل انسان صرفاً از زاویه‌ی الهی ممکن است، زیرا خداوند خالق انسان است و به تمام جنبه‌های وجودی، معرفتی، اخلاقی و دینی انسان آگاهی کامل و نامحدود دارد. بدین ترتیب، تنها با دیدگاه الهی می‌توان به حقیقت جایگاه و منزلت انسان دست یافت، چرا که دانش بشری محدود است و برخی جنبه‌های انسان همچنان برای ما ناشناخته باقی می‌ماند و مانع شناخت کامل او می‌شود (۱۸).

این فراترکیب به وضوح نشان می‌دهد که کرامت انسانی مفهومی تک‌بعدی یا ایستا نیست. تعامل پویا و پیچیده بین شش بعد شناسایی‌شده (ذاتی، اکتسابی، فردی، اجتماعی، دینداری، سازمانی) ماهیت واقعی و تجلی آن را در زندگی انسان‌ها شکل می‌دهد. غفلت از هر یک از این ابعاد، تصویری ناقص و تحریف‌شده از کرامت ارائه خواهد داد. ابعاد کرامت انسانی در ذیل آمده است:

۱. بعد ذاتی: ریشه در فلسفه اخلاق (کانت) و حقوق بشر دارد و سنگ‌بنای غیرقابل‌انکار و جهان‌شمول کرامت است. کرامت ذاتی، لازمه و توجیه‌گر توجه به سایر ابعاد (به‌ویژه اکتسابی، فردی و اجتماعی) است.

۲. بعد اکتسابی: بر مفاهیمی مانند فضیلت‌گرایی، شایستگی و رشد شخصیت (در فلسفه و روانشناسی مثبت‌نگر) تأکید دارد و نشان می‌دهد کرامت می‌تواند و باید پرورش یابد. ابعاد فردی و اجتماعی: تعامل دیالکتیک فرد و جامعه را بازتاب می‌دهد (فلسفه اجتماعی، جامعه‌شناسی) و نشانگر آن است که تحقق کامل کرامت هم نیازمند رشد فردی و هم مستلزم بسترهای اجتماعی عادلانه و احترام‌آمیز است، پرورش کرامت اکتسابی (مثل کسب دانش، فضایل اخلاقی) به درک و تجربه عمیق‌تر کرامت ذاتی منجر شده و توانمندی فردی را افزایش می‌دهد.

۳. بعد دینداری: نقش معنویت، اخلاق دینی و رابطه با امر متعالی را در درک و تجربه کرامت برای بسیاری از افراد برجسته می‌سازد. دینداری می‌تواند منبع معناداری برای درک کرامت ذاتی، انگیزه‌بخش پرورش کرامت اکتسابی و پایه‌ای برای اخلاق فردی و اجتماعی باشد.

۴. بعد سازمانی: بر اهمیت ساختارها، سیاست‌ها، فرهنگ‌ها و رفتارهای سازمانی (در مدیریت و علوم سازمانی) در حمایت یا نقض کرامت اعضا تأکید می‌کند.

۵. تحقق کرامت فردی (احترام به خود، استقلال) مستلزم به رسمیت شناخته شدن در بستر اجتماعی و امکان‌یابی توسط ساختارهای سازمانی عادلانه است.

۶. کرامت اجتماعی (احترام متقابل، عدالت) هم محیطی برای رشد کرامت فردی و اکتسابی فراهم می‌کند و هم نیازمند نهادهای سازمانی سالم است.

بر اساس نتایج پژوهش طاهری گودرزی و نظامی، برتری و شایستگی حرفه‌ای منابع انسانی با رویکرد کرامت انسانی در اسلام را می‌توان به ۴ بعد تقسیم نمود که شامل بعد فردی، اجتماعی، شغلی و سازمانی است این دو پژوهش در این موارد ابعاد کرامت انسانی توافق نظر دارند (۲۰). کمالی گوکی و همکاران (۲۲)، بهنیافر (۲۳)، قربانی (۱۸) به ابعاد کرامت ذاتی و اکتسابی در پژوهش‌های خود اشاره نمودند. قماشی (۱۹) به بعد دینداری و طاهری گودرزی و نظامی (۲۰)، بودلایی و همکاران (۲۱) بعد سازمانی را بررسی نمودند.

[Downloaded from iahj.ir on 2026-09-07]

در نهایت بنا بر بیان قرآن کریم در زمینه کرامت انسانی، در قسمتی از آیات از کرامت و ارجمندی انسان و برتری وی از سایر موجودات بحث شده است؛ مثلا آیه «إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ» (۲۷) اشاره به کرامت اکتسابی دارد که در آموزه‌های اسلامی و قرآن به دو گونه کرامت تقسیم می‌شود: کرامت ذاتی و کرامت اکتسابی. کرامت ذاتی کرامتی است که انسان به‌عنوان مخلوق خدا دارد و نوعی ارزش وجودی و انسان‌بودن او را شامل می‌شود. اما کرامت اکتسابی، کرامتی است که انسان باید خودش با تلاش، پایبندی به تقوا، ایمان و عمل صالح آن را به دست آورد. بر اساس این دیدگاه، ملاک برتری در نزد خداوند نه جنسیت، نژاد، قومیت یا تبار، بلکه میزان تقوا و پرهیزکاری انسان‌هاست. و یا آیات «وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا» (۲۸)؛ «فَتَبَارَكَ اللهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ» (۲۹)؛ «لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيم» (۳۰). این آیات نشان‌دهنده‌ی این می‌باشند که انسان فی‌نفسه از کرامت الهی برخورداراست. ویژگی‌های اکتسابی پایگاه اجتماعی سیاسی دینی و خانوادگی افراد را بیان می‌کند؛ اما ویژگی ذاتی مانند انسانیت جزو ذات انسان و قابل سلب از وی نیست. همچنین جامعه بشری نیازمند نظمی است که با وجود کرامت انسانی این اصل انجام خواهد شد که برای حفظ روابط افراد و هدایت آن‌ها برای رسیدن به کمال می‌تواند نقش داشته باشد. به نظر می‌رسد کرامت انسانی در مفهوم و عمل کرامت چیزی است که تقریباً همه مردم می‌خواهند. این مطلبی اصلی از تجربه انسانی است که از طریق خواسته‌های همگرایانه مردم در سراسر جهان نمود پیدا می‌کند.

افزایش کرامت انسانی یکی از اهداف بااهمیت در جوامع انسانی است که نیازمند سعی جمعی و فردی است. در ادامه پیشنهاداتی برای افزایش کرامت انسانی ارائه می‌شود:

۱. احترام به حقوق بشر: رعایت و ترویج حقوق بشر به‌عنوان پایه‌ای اساسی برای حفظ کرامت انسانی ضروری است. هر فرد باید از حقوقی مانند آزادی بیان، برابری و عدالت برخوردار باشد.

۲. آموزش و پرورش: دسترسی به آموزش باکیفیت برای همه افراد، به‌ویژه کودکان و جوانان، می‌تواند به افزایش آگاهی، توانمندسازی و احترام به کرامت انسانی کمک کند.

۳. مبارزه با تبعیض: مقابله با هر نوع تبعیض نژادی، جنسیتی، مذهبی یا اجتماعی و ایجاد فرصت‌های برابر برای تمام افراد جامعه.

۴. حمایت از افراد آسیب‌پذیر: توجه ویژه به گروه‌های آسیب‌پذیر مثل کودکان، سالمندان، افراد دارای معلولیت و پناهندگان و ارائه حمایت‌های لازم برای بهبود کیفیت زندگی آنان.

۵. ارتقای فرهنگ گفت‌وگو و مدارا: ترویج فرهنگ گفت‌وگو، احترام به نظرات دیگران و پذیرش تفاوت‌ها به‌عنوان بخشی از تنوع انسانی.

۶. مشارکت فعال در جامعه: تشویق افراد به مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی، سیاسی و فرهنگی برای ایجاد جامعه‌ای پویا و مسئولیت‌پذیر.

۷. حفظ محیط زیست: توجه به حفظ محیط زیست و منابع طبیعی به‌عنوان بخشی از مسئولیت‌پذیری نسبت به نسل‌های آینده و کرامت انسانی.

۸. مبارزه با فقر: کاهش فقر و بهبود شرایط زندگی افراد کم‌درآمد از طریق برنامه‌های حمایتی و ایجاد فرصت‌های شغلی.

۹. بالا بردن سلامت روان و جسم: دسترسی به خدمات بهداشتی و درمانی باکیفیت و توجه به سلامت روان به‌عنوان بخشی از کرامت انسانی.

۱۰. توسعه اخلاق فردی و اجتماعی: ترویج ارزش‌های اخلاقی مانند صداقت، مسئولیت‌پذیری، همدلی و احترام به دیگران در سطح فردی و اجتماعی.

ملاحظات اخلاقی: در این پژوهش، مسائل اخلاقی به‌طور کامل رعایت شده است.

تضاد منافع: نویسندگان اعلام می‌نمایند که تضاد منافعی در این پژوهش وجود ندارد.

[Downloaded from iahj.ir on 2026-09-07]

References

1. Moein M. Farhang Farsi. Amir Kabir Publication. 15th ed. 2000.
2. Asadipour SR, Raei M, Asadi Koohbad H. Human dignity as a basis for enjoying citizenship rights based on the theory of contemporary jurists and Immanuel Kant. Quarterly Journal of Interdisciplinary Studies of Jurisprudence. 2021; 1(4): 47-64. [In Persian]
3. Rahiminejad E. Islamic attitude towards human dignity. Ma'rifat-i Hoghoughī. 2012; 1(2): 113-26. [In Persian]
4. Javadi Amoli A. Imam Khomeini and Human Dignity. International Conference of Imam Khomeini and the Realm of Religion. The Institute for Compilation and Publication of Imam Khomeini's Works. Vol. 1, 2007; pp. 3-8. [In Persian]
5. Salehi S, Soroori Majd A. The role that Elements of dignity play in human perfection in the views of Imam Reza (AS). Journal of Razavi Culture. 2016; 4(13): 93-120. [In Persian]
6. Seyedinia SA. Human Munificence and Economics. Islamic Economics. 2008; 8(29): 111-42. [In Persian]
7. Dargahi M, Hassanzadeh H. The interaction of human dignity and intelligence operations. Protective & Security Researches. 2017; 6(21): 33-60. [In Persian]
8. Shafaie A. The Position of Human Dignity in the Qur'anic Ideal Society. Islamic Government. 2019; 24(1): 168-93. [In Persian]
9. Yadollahpour B, Moaddab SR. Human Dignity and Its Attributes from the Perspective of the Holy Quran. Commentary Studies. 2014; 5(17): 75-90. [In Persian]
10. Paya A. A philosophical assessment of the implications of the issue of human dignity for medical researches. Iranian journal of Medical Ethics and History of Medicine. 2008; 1(1): 27-44. [In Persian]
11. Shokohibidhendi M, Motahar R. Evaluating of Human Dignity (Based on the Views of Sayyid Musa al-Sadr) in Urban Renovation Policies; Case of Study: Economic Strategy for Renovation in Tehran Comprehensive Plan. Journal of Researches in Islamic Architecture. 2020; 8(1): 63-81. [In Persian]
12. Sandelowski M, Barroso J. Handbook for Synthesizing Qualitative Research. Springer, 2006.
13. Zimmer L. Qualitative meta-synthesis: a question of dialoguing with texts. Journal of Advanced Nursing. 2006; 53(3): 311-18.
14. Walsh D, Downe S. Meta-synthesis method for qualitative research: A literature review. Journal of Advanced Nursing. 2005; 50(2): 204-11.
15. Noblit GW, Hare RD. Meta-Ethnography: Synthesizing Quahitative Studies. Vol 11, SAGE, 1988.
16. Jafaey SA, Araminia B, Fayaz-Bakhsh A. Human dignity: Criterion. Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine. 2015; 7(6): 49-58. [In Persian]
17. Mazaheri R, Aawani S. (2018). Relationship between "Dignity" and "Human Freedom" in Kant's View. *Wisdom And Philosophy*, 2022; 18(71): 185-208. [In Persian]
18. Qorbani Q. Human Dignity in Islam and Its Social and Political Functions. Nasim-e-Kherad. 2020; 6(2): 73-94. [In Persian]
19. Qomashi S. Human dignity inference strategy sharia commandments. Fiqh va Mabani-ye Hoghugh-e Eslami. 2015; 48(1): 75-106. [In Persian]

[Downloaded from iahj.ir on 2026-09-07]

20. Taheri Goodarzi H, Nezami S. Designing a model of professional competencies for human resources on human dignity in Islam. Basij Strategic Studies. 2023; 25(97.2): 5-32. [In Persian]
21. -Boudlaie H, Kenarroodi MH, Sotoudehnejad S. Qualitative study of what human dignity is identifying the factors affecting it and its consequences on employees (Case study: employees of insurance agencies in Kish island). *Iranian Journal of Insurance Research*, 2021; 10(4): 281-90. [In Persian]
22. Kamali Goki M, Zamani Rad H, Shakoori A. The Criterion of Human Dignity in the Thoughts of Kant and Allameh Jafari; within the Framework of Three Humanist, Adjunct and Potential Humanity Theories. *Political Science.* 2016; 19(74): 91-118. [In Persian]
23. Behniafar A. Human dignity in Islamic Republic of Iran Constitutional law. *Basic Rights*. 2017; 14(27): 1-26. [In Persian]
24. Farhang Isfahani M, Golestani SH, Vaezi SH, Yousefy A. Comparative Investigation of the Human Dignity in Emanuel Kant's and Martyr Mutahhari's Thought. Marifat Falsafi. 2018; 16(1): 63-80. [In Persian]
25. Badry Gargari R, Ebrahimi O, Mohammadi D. Study of Dimensions and Effects of Human Dignity from Imam Riḍā's Viewpoint and Psychology Schools. Journal of Razavi Culture. 2019; 7(26): 101-35. [In Persian]
26. Salehi HR, Abbasi M. Human Dignity; Chapter Al-Khattab Religious Thoughts and Moral Thoughts. Quarterly Journal of Medical Ethics. 2011; 5(16): 39-78. [In Persian]
27. Holy Quran; Surah Al-Hujurat, Verse 13.
28. Holy Quran; Surah Al- Isra', Verse 70.
29. Holy Quran; Surah Al-Mu'minun, Verse 14.
30. Holy Quran; Surah At-Tin, Verse 4.

[Downloaded from iahj.ir on 2026-09-07]